
Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій
Кафедра журналістики та філології

Ministry of Education of Ukraine
Sumy State University
Faculty of Foreign Philology
and Social Communications
Department of Journalism and Philology

XII

ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СВІТОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ

ДВАНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

JOURNALISM EDUCATION IN UKRINE: WORLD-PROFESSIONAL STANDARDS

THE XIIth INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

Суми, 8–9 червня 2016
Sumy, 8–9 June 2016

обидві ці державні інституції *не візьмуться за розум*, то ставлення з боку громадян до них усе погіршуватиметься...» (№139, 06.08.2015) та в багатьох інших.

Висновки. На основі здійсненого аналізу можна стверджувати, що образність, емоційність, виразність, експресивність, оціночний характер журналістських творів найбільш суттєво проявляються завдяки використанню фразеологічних одиниць, що найяскравіше втілюють перелічені ознаки. Фразами становлять особливий пласт мовних одиниць, що об'єднуються специфічною функцією і призначенням – викликають образне уявлення про об'єктивні фрагменти національної картини світу, дають їм емоційно-експресивну характеристику.

Фразеологізми використовуються журналістами у творах різних жанрів, проте найчастіше їх вживання помічено в аналітичних та інформаційних їх різновидах.

Використання фразеологізмів у друкованих виданнях стандартизує газетні вислови, що є важливою особливістю мови ЗМІ. Одночасно, вони надають мовленню індивідуальності, допомагають авторам влучно і однозначно висловити думку.

Оскільки стилістичне вживання фразеологізмів є творчим явищем, часто зустрічаємо модифіковані їх варіанти з похідним (вторинним) смисловим значенням, новими експресивно-стилістичними якостями, оновленою структурою.

Використання фразеологічних одиниць у мові друкованих ЗМІ є поширеним явищем і визначає індивідуально-авторську манеру письма.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архангельский В.Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии / В.Л. Архангельский. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 1964. – 315 с.
2. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: Навч. посібник для студ. філолог. фак-тів / Л.Г. Авксентьев. – Харків: Вища школа, 1988. – 137 с.
3. Бодик О.П. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навч. посіб. / О.П. Бодик, Т.М. Рудакова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 416 с.
4. Ларин Б.А. История русского языка и общее языкознание (Избранные работы) / Б.А.Ларин. – М., 1977. – 224 с.
5. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с. [Електронний ресурс: <http://0lib.com/zbook/suspil/mova/10/frazeologiya-suchasnoi-ukrainskoi-movi-ujchenko.html>].
6. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка / Н.М. Шанский. – Москва: Просвещение, 1972. – 192 с.
7. Газета «День»: №8, 12, 16, 24, 37, 44, 58, 72, 82, 89, 91, 103, 110, 129, 139, 143, 156, 163, 174, 181, 191, 199, 204, 215, 221, 2015; №1, 12, 16, 27, 31, 37, 43, 52, 53, 56, 57, 58, 2016.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ 'ЛЮБОВ' У ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

Ольга Садовнікова,

к. пед. н., доцент СумДУ

Олександра Завіткова,

студентка 1 курсу СумДУ, МДм-51

Запропоновано модель номінативного поля 'любов' в українській мовній картині світу, визначено способи його лексичної репрезентації в індивідуально-авторській картині світу Ірен Роздобудько.

Ключові слова: *концепт, ключове слово, концептуальний аналіз, номінативне поле.*

**THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF LOVE
IN ARTISTIC CREATION OF IRENE ROZDOBUDKO**

Olga Sadovnikova,
associate professor, Sumy State University
Oleksandra Zavitkova,
1st year student, МДМ-51

The nominative field 'love' in Ukrainian national-cultural mindset described in the article, it is determined means of individual linguistic representation in the novellas of Iren Rozdobudko.

Keywords: concept, keyword conceptual analysis, nominative field.

Актуальність нашої розвідки зумовлена увагою сучасного мовознавства до вивчення ідіостилю окремих письменників, до концептуального аналізу художнього тексту, а також зацікавленістю в лінгвістичному дослідженні творчості І. Роздобудько, у творах якої концепт 'любов' набув яскравого втілення. Серед значної кількості творів нашу увагу привернули збірки новел: «Гра в пацьорки», де письменниця вкотре доводить, що про серйозні речі можна писати з усмішкою, вона порушує теми, про які жінки здебільшого звикли мовчати, замість того, аби кричати про це на весь світ; а також «Зроби це ніжно», у якій наголошується на тому, що все у цьому світі можна робити ніжно – любити, дружити, пригортатися... а ще карати, змушувати страждати і навіть ... вбивати. Її твори – це своєрідний синтез гендерної, морально-етичної, соціально-психологічної, філософської проблематики; різних жанрово-стильових характеристик, символічних образів та глибоких підтекстів. Ми обрали ключове слово 'любов' як ім'я концепту, зважаючи на слова самої письменниці на чаті «Главред»: «Пишу українською з почуття любові і спротиву», – які звучать як творче кредо автора.

Багатогранне в семантичному плані поняття 'любов' стало предметом зацікавлення науковців різних галузей: філософії (М. Бердяєв, В. Соловйов, Е. Фромм), психології (Л. Гозман, І. Кон), лінгвокультурології (В. Колесов, Ю. Степанов). Комплексний аналіз лексико-семантичного й асоціативного поля 'любов' у мові творів Павла Загребельного здійснила І. Ходарева. Окремі аспекти вербалізації концепту 'любов' розкрито в наукових розвідках Н. Конаревої, Т. Любченко, М. Макарової, Т. Соловйової, С. Форманової та ін.

Об'єктом роботи визначено концепт 'любов', вербалізований у новелістиці Роздобудько. *Предметом* – засоби мовної реалізації асоціативно-семантичної структури концепту 'любов' в індивідуально-авторській картині письменниці. *Мета* полягала у визначенні структури номінативного поля концепту 'любов' в українській мовній картині світу та способів його мовної репрезентації в індивідуально-авторській картині світу Ірен Роздобудько.

Проблемний аналіз наукових джерел роботи дозволив дійти висновку, що термін «концепт» активно функціонує в сучасному мовознавстві, при цьому спостерігаємо різні підходи до його трактування. Це теорії Апресяна, Лихачова, Телії, Селіванової тощо. Неоднозначне використання цієї дефініції, на думку О. Цапок, зумовлене: 1) існуванням різних дослідницьких підходів щодо висвітлення його ментальної природи; 2) відсутністю чіткого окреслення меж самого концепту; 3) тенденцією до отожднення (заміщення) концепту з окремими різнорівневими ментальними структурами [5].

Нами за основу взято визначення концепту, запропоновані О. Кубряковою та Д. Лихачовим. За О. Кубряковою, концепт – «це термін, що служить для пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості та тієї інфор-

маційної структури, яка відбиває знання і досвід людини: оперативно-змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, відбитої в людській психіці» [2, с. 90]. Досліджуючи концепти, О. Селіванова посилається на думку Д. Лихачова, який розглядав його, спираючись на екстралінгвістичні чинники, що виникають в свідомості як відгук на мовний досвід в цілому, сукупність потенцій (можливості домислення, «дофантазування») в словниковому запасі як окремої людини, так і мови в цілому [4]. Концепт, за Д. Лихачовим, не виникає із значень слів, а є результатом зіткнення засвоєного значення з особистим життєвим досвідом мовця [3]. Відтак концепт розуміємо як характерну психоментальну особливість народу, що відбита у свідомості людей і закладена в культурі народу на підсвідомому рівні, а відтак має можливість реалізувати на мовному рівні предметний, поняттєвий, асоціативний, образний, символічний та ціннісно-оцінний потенціал.

У художньому тексті концепт реалізується через ключові слова – лексичні репрезентанти і носії концептуального смислу. Вибір ключового слова, або слова-теми, що розвиває певну ідею, здійснюється за критеріями, описаним Ю. Карауловим [1], найбільш важливими з яких можна вважати семантичну ємність імені, тобто здатність слова вступати в асоціативні зв'язки з якомога більшою кількістю інших слів (асоціатів), а також смислово значущість іменованого цим словом концепту. Застосування таких критеріїв дозволило нам вибрати ключове слово 'любов' як ім'я концепту у творчості І. Роздобудько. Правильність нашого вибору у визначенні ключового слова засвідчують і слова самої письменниці на чаті «Главред»: «Пишу українською з почуття любові і спротиву», – які звучать як творче кредо автора.

Для того, щоб виявити індивідуальний-авторський смисл концепту любов в художній картині світу Ірен Роздобудько, ми змодельовали його номінативне поле в українській мовній картині світу й асоціативно-семантичне відповідно – як результат контекстуального аналізу новел письменниці.

На позначення концепту 'любов' в українській мовній картині світу використовуються дві лексеми-репрезентанти – *любов і кохання*. Розгляд словникових дефініцій показав, що лексема *любов* є значно більшим за обсягом семантичним утворенням, оскільки, з одного боку, «перекриває» основні значення слова кохання, а з іншого, – має унікальні значення, що засвідчують розвиток семантики її мовного потенціалу. Ця властивість зумовила вибір лексеми 'любов' як назви концепту.

Застосування концептуального аналізу, зокрема системного підходу, дозволив визначити структуру і лексичне наповнення концепту 'любов'. Запропонована нами модель містить 155 лексем. Ядро становлять словникові дефініції та їх синонімічні варіанти, виділені на основі асоціацій, мотивованих словниковими значеннями, на позначення почуття: 1) глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі, 2) почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь, приятелі, викликані родинними зв'язками; 3) інтерес, внутрішній, духовний потяг пристрасть до чого-небудь.

Приядерна зона охоплює словотвірні гнізда з вершинами любов і кохання. Зону ближньої периферії сформували за рахунок синонімічних зв'язків компонентів ядерної зони.

Дальню периферію намагалися встановити шляхом вільного й спрямованого асоціативного експерименту, у якому взяли участь 47 студентів віком від 17 до 21 року. Найбільше асоціативна реакція на слово-стимул виявилася через лексеми, що характеризують такі поняття, як пристрасть, радість, розчарування, взаємність, біль, гармонія. Особистісні пріоритети щодо вагомості складових концепту 'любов' визначилися таким чином: на першому місці для них любов до дитини, до матері, до родини; на другому – до чоловіка/жінки; на третьому – до професії; на четвертому – до речей; на п'ятому – до Батьківщини.

Ядро концепту 'любов' в авторському його осмисленні охоплює усі семантичні структури цього феномену національно-мовної картини світу. Найбільше вербальне вираження семантичних планів має макрополе 'кохання' – 16 лексичних репрезентантів: *перше кохання, кохання з першого погляду, сліпе кохання, нерозділене кохання, омріяне кохання, божевільна любов, гріховна любов*; ядерна складова 'інтерес, внутрішній, духовний потяг, пристрась до чого-небудь' представлена традиційними формами – 8 лексем: *інтерес, любов до природи, любов до музики, щастя, захоплення, мрія*, традиційних позначень для 'почуття глибокої сердечної прив'язаності, викликана родинними зв'язками' – 4: *любов до дітей, любов до батьків, любов до міста, любов до природи*.

Приядерна зона представлена 9 дериватами з вершиною словотвірного гнізда 'кохання': *кохання, кохана, коханка, коханий, коханець, кохатиме, кохатися, закоханий, закохатися*, і 6 – 'любов': *любити, любий, полюбляють, любов, шлюб, улюблений, залюбки*. Їх кількість і семантика підкреслюють домінанту 'кохання' у творчості письменниці. Близня периферія – це усталені асоціації носіїв лінгвокультри – 17 найменувань.

Зону дальньої периферії, яка саме й засвідчує індивідуально-авторську інтерпретацію концепту 'любов', ми виділили за результатами контекстуального аналізу. Вона має найбільший у кількісному плані шар – 38 номінацій: лексеми з позитивною і негативною емоційною конотацією, атрибутивні найменування, перифрази: *вигадане кохання, репетиція справжніх почуттів, несподіванка, мрія, поразка, фіаско, зле кохання, краса, захват, диво, новина, покірність, самозречення, приналежність, синусоїда почуттів, система координат стосунків, огида, сором, страх, жага приниження, яблучний пиріг, самопожертва, божевільна любов до батька, відчайдушність, відчай* тощо.

Узагальнюючи результати наших спостережень можемо зробити висновок про те, що специфіка індивідуально-авторського концепту 'любов' полягає, з одного боку, в унікальних семантичних природженнях, а з іншого – в наявності в його смисловій структурі національно-культурних (універсальних, колективних) рис, які в художньому тексті певною мірою трансформуються і переосмислюються. Наприклад, універсальне в семантичній структурі концепту 'любов' мікрополе «перше кохання» в інтерпретації Роздобудько це *репетиція справжніх почуттів, перший сніг наприкінці листопада, вірність, бажання, щастя і водночас поразка, фіаско, воно зле і сліпе*: «Воно, мов перший сніг наприкінці листопада, ще не затоптаний нічними ногами, або, як перша трава наприкінці березня, що ледь помітна на ще вкритій памороззю землі»; «... життя не закінчується разом з першим коханням... Це лише репетиція до справжніх почуттів!»; «...перше кохання майже завжди приречене на фіаско?».

У висновку зазначимо, що результати роботи можуть стати елементом інтегрованого опису мовних репрезентацій емоційних концептів у мові художніх творів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Караулов Ю. Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю. Н. Караулов. – М., 1981. – 353 с.
2. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 246 с.
3. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка [Текст] / Д. С. Лихачев // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1993. – №1. – С. 3-9.
4. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.
5. Цапок О. М. Поняття "концепт" у когнітивній лінгвістиці / О. М. Цапок // Наукові записки. Сер. Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – Вип. 31. – С. 10–12.